

СТАНОВИЩЕ

От: Проф.доктор Татяна Стефанова Хубенова-Делисивкова
Институт за икономически изследвания на БАН

Относно: дисертационен труд на ИЛИАНА ВИДИНОВА АНДРОНОВА

докторант редовна форма на обучение към катедра „Финанси“ на УНСС
на тема :

**“СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ НА БАНКОВОТО ПОСРЕДНИЧЕСТВО ПРИ
УСВОЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ”**

с ръководител проф. д-р СИЛВИЯ ТРИФОНОВА за присъждане на
образователната и научна степен “ДОКТОР” в професионално
направление 3.8 Икономика, научна специалност “ Финанси, парично
обръщение, кредит и застраховка (банково дело)“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на Научното
жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед.№1581 от
15.07.2020г.на Ректора на УНСС в съответствие с чл. 9 на
ЗРАСРБ,чл.30,ал.3,Чл.31 от ППЗРАСРБ, и чл.99 ал.2 от Правилника за
учебната дейност на УНСС и Решение на Факултетния съвет на
Финансово-счетоводен факултет /Протокол ФС-09/06.07.2020г./ във връзка
с провеждането на защита на дисертационен труд за присъждане на
ОНС“Доктор“ по научната специалност“Финанси, парично обръщение,
кредит и застраховка“, професионално направление 3.8 Икономика, област
на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки

1.Обща характеристика на кариерното развитие на докторанта

Авторът на дисертационния труд на Илиана Видинова Андронова е
задочен докторант на обучение,финансирано от държавата към
катедра „Финанси“ на УНСС в периода 2014-2020г. в професионално
направление 3.8. „ИКОНОМИКА“, докторска програма „ФИНАНСИ,
ПАРИЧНО ОБРЪЩЕНИЕ, КРЕДИТ И ЗАСТРАХОВКА. Тя е завършила
Немската езикова гимназия „Гьоте“ в Бургас, следвала е в УНСС и има
завършени бакалавърска степен по „Финанси“ и „МИО“/втора специалност/ и
магистърска степен по специалността „Финансов мениджмънт“: в 2010 –
2011 г. Положително значение има практическият ѝ опит от 2009 г. досега ,
натрупан от нея като финансист в Алфа банк,ДСК и ББР, като в последната
банка понастоящем е на длъжност главен експерт до днес. Има участие в

различни курсове и семинари в областта на Счетоводството , както и международно признати сертификати за владеене на английски и немски език.

Професионалната биография на **ИЛИАНА ВИДИНОВА АНДРОНОВА** свидетелства за нейната последователност, упоритост и задълбоченост в развитието ѝ като финансист-анализатор, което е безспорно от основно значение за успешната ѝ изследователска работа по представения дисертационен труд. Дисертационният труд е обсъден от катедра „Финанси“ на УНСС и успешно е насочен за защита пред Научно жури.

2.Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на тема „Състояние и проблеми на банковото посредничество при усвояване на европейските фондове в България” има значителен обем от 408 страници, в т.ч. въведение, три глави, заключение, библиография и три приложения. Самото изложение е в обем от 298 страници. Към труда има представени 3 приложения, чиито общ обем е 109 страници. В изложението са представени 17 фигури и 55 таблици. Библиографията съдържа 140 източника на български и чужди езици с коректно отразяване на тяхно използване в текста..

1. Актуалност и значимост на темата

Актуалността на темата за усвояване на средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС за целите на повишаване на икономическия растеж на страната е безспорна и се обуславя от навлизането на ЕС27 след Брекзит в нов многогодишен програмен период до 2027г., за който се предвижда значително засилване на ролята и мястото на банковия и финансов сектор не само за опосредстване на европейските средства до бенефициентите на европейски фондове и програми, но засилване на ролята на капиталонабирането от финансовите пазари като нов източник за финансиране на европейските програмни цели както с кредити , така и с безвъзмездна помощ под егидата на ЕК на ЕС.

Значимостта на избраната тема се състои в това, че анализът може а да допринесе за по-добро познаване и овладяване на същността и характеристиките на европейските фондове и програми и тяхната усвояемост. В българската икономическа литература това ново направление на анализи не е достатъчно добре развито, нито в проблемен, нито в международен сравнителен аспект. В този смисъл усилията на докторант Ил.Андронova под ръководството на проф.С.Трифоновa заслужават безспорно положителна оценка.

Положителна оценка заслужава избраният фокус, тъй като обхватът на изследване (проблемите, възникващи при усвояването на средствата от

фондовете на ЕС в България и необходимите решения за постигане на оптимално усвояване) се стеснява до анализ на затрудненията при намиране на съфинансиране от бенефициентите и разкриване на ролята на банките като партньор и кредитор на бизнеса. Основателно изследването се концентрира върху проблемите на малкия и среден бизнес поради значимостта му в националната икономика, която ясно е обоснована.

Дисертационният труд има отношение към състоянието и проблемите на банковото посредничество при усвояване на средствата по оперативни програми от ЕС. Необходимостта от мостово финансиране прави търговските банки естествени участници в процеса, като на съвременния етап тяхната роля продължава да се утвърждава. Изследването поставя и въпроса има ли връзка между обемите при фирменото кредитиране и степента на усвояване на средствата и каква е тя.. През текущия програмен период 2014 – 2020 г. инвестиционният климат и достъпът до финансиране значително се подобряват в сравнение с предходния период от 2007 до 2014г. е. Но остават да съществуват редица проблеми пред банковото посредничество при осигуряване на мостово финансиране за проекти от сегмент Малки и средни предприятия (МСП), ползващи се от безвъзмездна помощ от оперативните програми.

2. Структура, цели, проблематика , обем на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на **Илиана Андропова** се отличава с ясна и логически издържана структура на направения анализ. Ясната дефиниция на предмета, целта и задачите на изследването е предпоставка за точно структуриране на обхвата от задачи, чиято реализация успява да даде оценка на проблемите в усвояването на европейските средства и да аргументира идеи за преодоляването им..

Прави впечатление, че е избрана постановка на структуриране на изследването на основа на задълбочена и аналитична интерпретация на принципите и правилата та европейските фондове като предпоставка за ролята на банките в партньорство на бизнеса при програмиране, оценка, управление, включително финансово управление, мониторинг и контрол на усвояването на европейски средства.

Изследователската теза е, че банковите институции успешно допринасят към процеса на реализиране на проекти по оперативни програми на ЕС и към размера на усвояване на ЕФ основно чрез предоставяне на финансиране на бенефициентите на безвъзмездна помощ. Банките не предоставят обаче на

всяка цена мостови кредити – те запазват изискванията си към кредитополучателите аналогични спрямо прилаганите общи критерии за установяване на кредитоспособност при юридически лица. Изследването е посветено на анализа и доказването на следните две хипотези: от една страна да се обоснове хипотезата, че броят на инвестиционните кредити, отпуснати от банковата система на нефинансовия сектор в България, оказва влияние върху реалния размер на получените плащания по оперативни програми от ЕС. От друга страна, да се обоснове тезата, че критериите за разглеждане на кредити за мостово финансиране при европейски проекти не се различават от тези при стандартни инвестиционни кредити в българската банкова система.

Изложението следва логиката на избрания подход към постигане на целта и задачите на дисертацията. В този смисъл в *Първа глава* са обосновани аналитично и задълбочено както основните методологически постановки относно спецификите на различните оперативни програми в България за Програмните периоди 2007 – 2013 г. и 2014 – 2020 г. и се дава обобщена оценка на постигнатите ефекти от размера на усвоените средства върху основни макроикономически показатели в края на първия програмен период на регионално ниво, и към второто тримесечие на 2019 г. на национално ниво. Прави се преглед и на съществуващите финансовите инструменти, договорени по линия на ЕС, като се поставя акцент върху ролята на банковото посредничество при прилагането им за стимулиране на малкия и среден бизнес и за постигане на по-високо ниво на сближаване на икономиката ни към страните членки на ЕС.

В Глава 2 на дисертационния труд се систематизират аналитично проблемите, пред които се изправят участниците в процеса при усвояване на средствата от фондовете на ЕС като на преден план се извежда малкият и среден бизнес. Направен е коректен преглед на съществуващата литература по проблематиката на усвояването на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ). Изложението обективно представя проблемът за ограничения достъп до средства за съфинансиране на проектите на бенефициентите и се фокусира върху ролята на банковата система като източник за мостово финансиране. Функциите на банковото посредничество в

усвояването на европейските средства са разгледани обосновано и очертават конкретни проблеми.

В Глава 3 се анализира значението на банковата система за степента на усвояване на средствата и се основните функции на банката в процеса, поставя акцент върху финансиращата ѝ роля. Коректно е обяснен дизайнът на модела с избрани параметри и зависимости и е направено иконометрично изследване, което доказва наличието на зависимост между броя на отпуснатите дългосрочни кредити в системата и сумата на усвоените средства от програмите на ЕС. Направен е и сравнителен анализ за открояване на приликите и разликите в кредитния портфейл за 2013 г. и 2017 г. на една от големите банки в България. На база на използваните емпирични данни и с цел достигане до обобщени изводи са групирани използваните в анализираната банка мотиви за отказ на инвестиционни кредити по общи отличителни белези за 2013 г. и 2017 г. и са открити измененията в използваните мотиви за двете години.

В заключението се дават обобщения на резултатите и направените изводи относно основните проблеми, които възпрепятстват банките като кредитори за предоставяне на мостово финансиране на бенефициентите. Предлагат се решения с цел повишаване на усвояемостта на предоставяната безвъзмездна финансова помощ от ЕС

Положително е, че всяка от главите завършва с обобщаване на изводи и заключения по обхвата третирани проблеми в съответната глава. Независимо от това в Заключението са изведени важни изводи и заключения на автора по избраната дисертационна тема. В направеното изследване са систематизирани изводите от постигнатите резултати и е оценено доказването на научните хипотези.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Оценка за приносите, посочени от дисертанта

Приносите, които посочва докторантката в Автореферата за разработения дисертационен труд отразяват вярно основните резултати на нейното изследване. Научната добросъвестност на докторантката намира израз в ясната и обоснована систематизация на конкретно постигнатите

резултати относно ролята на банките за повишаване на усвояемостта на средства и фондове на ЕС.

Оценка на приносите на дисертационния труд

Основните научни и научно-приложни резултати в дисертационния труд са резултат от самостоятелното аналитично изследване на докт.И.Андропова. Дисертационният труд има безспорни качества на обоснован обективен анализ и осмисляне на българската практика на усвояване на европейски средства с посредничеството на банките. Представените дисертационен труд и научни публикации дават основание да се обобщят следните приноси и достойнства:

- Дисертационният труд има теоретико-методологически принос към направлението в съвременната икономическа мисъл, което е посветено на оценка на евроинтеграционните процеси и тяхното въздействие за българската икономика. Трудът отразява самостоятелното проучване, анализ и интерпретация на проблемите за *ролята на банките в усвояването на средствата от европейските фондове като един от факторите за икономическия растеж на националната икономика в два последователни периода на многогодишното финансово програмиране в ЕС след 2007г. и за предстоящия период от 2021-2027 г.*
- **Теоретичната стойност на дисертационния труд** се състои в разработването на базов модел за оценка на емпиричните проявления на усвояемостта на средства и фондове на ЕС у нас. Това дава обективна възможност да се оценява ролята на банковото посредничество за финансиране на бизнеса и подпомагането му чрез прилагания от банките механизъм на кредитиране, вкл. мостовото кредитиране с отчитане на свързаните проблеми и рискове и спецификата на тяхното управление. Базовият модел може да бъде допълван с нови данни за следващ период, чрез което да се актуализират оценките през следващите програмни периоди на ЕС за целите на по-добро икономическо управление на европейските средства и анковата дейност
- Научно-приложен е приносът на дисертационния труд с прилагането на нормативния и приложно-прагматичния подходи към темата при анализа на банките и ролята им в усвояването на европейските средства. Научен

принос на анализа е, че убедително са представени и логически обвързани две предпоставки: 1/отлично познаване на рамковите условия на прилагане на фондове и програми на ЕС на основа на отразяване на европейското законодателство и действащите оперативни програми в двата програмни периода, в които България участва като член на ЕС досега и 2/осмислянето на регулативните условия за банкиране, при които се развиват съвременните концепции относно нарастваща роля на банковия сектор.

- Научен принос е, че се предлагат решения да се опосредства от банките по-ефективно усвояването на европейските средства и да се стимулира прилагането на системни подходи към използването на финансови инструменти, за да се увеличи инвестиционната активност на бизнеса.
- Безспорно достойнство е акцентирането върху положителните страни в банковата дейност, които облекчават условията на финансиране на бенефициентите, така също и позволяват да се осветлят проблеми и рискове пред банковото посредничество при осигуряване на мостово финансиране за проекти от сегмент Малки и средни предприятия (МСП), ползващи се от безвъзмездна помощ от оперативните програми. Доказано е, че ясното идентифициране на проблемите е първа крачка към по-добро и резултатно продуктово моделиране както при стандартните кредити, така и при субсидираните, подобрявайки условията на гаранционните схеми през следващия прозорец 2021 – 2027

Изследователският инструментариум за доказването на формулираната теза по същество е твърде разнообразен. Добросъвестно и аналитично в дисертацията са приложени иконометрични техники на анализ. За постигането на целта на научното изследване и решаването на заложените изследователски задачи се използват следните научноизследователски методи: хипотетичен метод, дескриптивен и корелационен анализ за установяване на числова характеристика на проявлението на зависимостите, т.е. за изследване на силата на връзката и на нейната посока (права или обратна) между измененията в БВП, в темпа на инфлацията, в броя и в сумата на отпуснатите кредити от банковата система за нефинансовия сектор със срок над 1 година спрямо размера на направените плащания по оперативни програми за разглеждания период.

Направен е обоснован избор на иконометрично моделиране на връзката между броя на дългосрочните кредити, отпуснати в рамките на банковата система на

България за нефинансовия сектор, и степента на усвояване на средствата от фондовете на ЕС по оперативни програми в страната през разглеждания период чрез регресионен анализ.

Докторантката показва познаване на теоретични и приложни изследвания по темата и коректно отразява ползваните публикации на официални институции и конкретни автори с цел обосноваване на основните хипотези и потвърждаване на тезата на изследването. Списъкът на използваните литературни източници обхваща 140 източници, в т.ч. 131 на български език и 8 на английски език. Използваните интернет източници са 65.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката И.Андропова има публикувани значителни части от дисертационния труд като резултати от собственото си изследване под формата на 4 публикации на доклади, изнесени на национални конференции и 1 публикация в съавторство в колективна монография.

1. Илиана, И. (2017). Европейско финансиране 2014-2020: прогнози и факти, *Сборник с доклади от Деветата международна научна конференция на младите научни работници на тема: Икономиката на България в условията на променяща се политическа, социална и икономическа среда*, УНСС, София, 4.11.2013 г., ISBN: 978-954-8590-43-3, Издателство на ВУЗФ „Св. Григорий Богослов”, София, 2017 г., с. 401-407

2. Трифонова, С., Андропова, И. (2018). Мостово финансиране при усвояване на средства по оперативни програми. Специфични рискове при кредитиране, *Колективна монография на Финансово-счетоводен факултет: Икономиката на България и Европейския съюз в глобалния свят*, УНСС, ИК – УНСС, ISBN: 978-619-232-090-4, София, 2018 г., с. 298-307.

3. Андропова, И. (2019). Резултати и добри банкови практики при усвояване на средствата по оперативни програми за периода 2007– 2013 г., *Сборник с доклади от Петнадесетата международна научна конференция на младите учени на тема: Икономиката на България и Европейския съюз: Кръгова икономика и корпоративна социална отговорност*, УНСС, София, 22.11.2019 г., ИК-УНСС, ISBN: 978-619-232-316-5, София, 2020 г., с. 257-266.

4. Андропова, И. (2019). Първи стъпки в дигиталната трансформация на фирменото кредитиране, *Сборник с доклади от Петнадесетата международна научна конференция на младите учени на тема: Икономиката на България и Европейския съюз: Кръгова икономика и корпоративна социална отговорност*, УНСС, София, 22.11.2019 г., ИК-УНСС, ISBN: 978-619-232-316-5, София, 2020 г., с. 234-244.

5. Андропова, И. (2020). Дигиталната трансформация при предлагане на финансовите инструменти от ЕС като механизъм за популяризиране и повишаване на усвояемостта на средствата от ЕФ, *Сборник с доклади от*

Научно-практическа конференция с международно участие: „Качество и сертификация на продуктите“, посветена на 100 години от създаването на Икономически университет – Варна, Икономически университет – Варна, Варна, 2020 г. /под печат/.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията за коректно отразяване на съдържанието и резултатите на анализа, който съдържа дисертационния труд. Направените изводи и заключения и представената справка представят убедително и точно най-важните резултати от изследването.

В дисертацията, както и в Автореферата е обосновано ясно и конкретно изброяването на ограниченията, които приема докторантката.

Авторефератът резюмира по същество многоаспектността на изследваната проблематика и това е предпоставка за ясното изложение на самостоятелно постигнатите резултати от емпиричния анализ.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към дисертационния труд на докт И.Андропова могат да бъдат отправени само някои въпроси, които касаят подчертаването на изводите от основните аспекти на възприетия многопланов подход към анализа на състоянието и ролята на банките в усвояването на европейски средства и фондове у нас.

Към докторантката имам въпроси, които не оспорват достойнствата на анализа и се отнасят най-вече до авторската ѝ прогнозна оценка на някои от изследваните проблеми както следва:

На първо място, освен базисните конюнктурни условия през последното десетилетие има ли други икономически причини за забавяне на дългосрочните инвестиционни банкови кредити в ролята им за усвояване на европейските средства? Имат ли значение самите характеристики на българския бизнес, особено на малкия и среден бизнес за проблемите при усвояване на европейските средства? Има ли забавяне на интереса на бизнеса към прилагането на инвестиционни кредити или има проблеми и в самия дизайн на европейските програми и фондове досега ?

На второ място, предвид оценките за усвояемостта европейските средства и фондове за периода 2014-2020г., както се вижда от анализа, представен във Втора глава, как новите финансови инструменти с по-активно

участие на банките могат да подобрят позициите на бизнеса в усвояването на европейските средства?

Препоръката ми е за в бъдеще докт.Ил.Андропова да публикува по-смело самостоятелни научни статии и студии в специализирани реферирани научни издания у нас и в чужбина.

Заклучение

Представеният дисертационен труд на докт И.Андропова има безспорни достойнства за оценка на състоянието и ролята на банките да подпомагат бизнеса в усвояването на европейските средства и фондове в България в 2007г.-2019г Потвърждавам положителното си становище за дисертацията на докт И.Андропова.с препоръката да подготви цялостна публикация на дисертационния си труд.

Подкрепям присъждането на докт И.Андропова. на образователно-научната степен **“Доктор“ по научната специалност“Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, професионално направление 3.8 Икономика, област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки.**

София, 2 октомври 2020г

Подпис

/Проф.д-рТ.Хубенова-Делисивкова/